

Norma se má chránit. Znalost se má používat

Osobní stanovisko ke sněmovnímu tisku 250/0

Miroslav Minařík

zakladatel portálu Elektrika.cz · člen technické normalizační komise TNK 21
miroslav@minarik.org · www.elektrika.info · 5. srpna 2026 · #260805

V oboru instalační elektrotechniky jsem od roku 1981. Portál Elektrika.cz jsem založil v roce 1998. Od té doby komunikuji s elektrotechnikou a píšu o nich. O těch, kdo normy tvoří a překládají, i o těch, kdo podle nich vyrábí, projektují, montují, revidují a provozují. Jsem členem technické normalizační komise TNK 21 při ČAS Praha.

Navržený § 43 zákona o standardizaci se ve své šíři může týkat i téhle práce. Může se týkat každého, kdo z normy něco pochopil a chce to předat dál ve vlastním odborném výstupu.

Většinu osob, které u nás normy tvoří, znám osobně a jejich práce si vážím. Tenhle text není proti nim ani proti České agentuře pro standardizaci. Je proti jednomu ustanovení.

Co uznávám

Technické normy nevznikají zadarmo. Jejich tvorba vyžaduje práci odborníků, mezinárodní spolupráci, překlady, správu změn a dlouhodobou infrastrukturu. Považuji proto za oprávněné chránit jejich text, tabulky, obrázky, strukturu a další části před neoprávněným rozmnožováním a veřejným šířením.

Za oprávněné považuji také obavy spojené s Ai.

Model může nahradit část placené služby. Může uživateli poskytovat odpovědi, kvůli kterým už nebude otevírat oficiální normu.

Model může některé části vstupních dat reprodukovat nebo umožnit jejich postupné vytěžení.

Česká agentura pro standardizaci musí při nakládání s převzatými normami respektovat práva a licenční podmínky evropských a mezinárodních normalizačních organizací. Nemůže sama rozhodnout, že je poskytne komukoli a k jakémukoli účelu.

Tyto obavy nezlehčuji.

Přesto odmítám, aby se ochrana normového dokumentu změnila v kontrolu nad veškerou znalostí, kterou z normy získá člověk nebo stroj.

O čem je řeč

Poslanecký návrh zákona o standardizaci byl předložen 2. července 2026 jako sněmovní tisk 250/0.

Navržený § 43 stanoví, že české technické normy, jiné dokumenty zařazené do databáze a jejich části lze rozmnožovat nebo rozšiřovat jen se souhlasem Agentury. Za rozmnožování nebo rozšiřování přitom považuje také tvorbu příruček, softwarových aplikací a databází založených na obsahu norem a rovněž využití jejich textů, dat nebo parametrů pro trénování, ladění nebo provoz systémů umělé inteligence.

Za porušení lze uložit pokutu do jednoho milionu korun.

Norma není jen soubor vět

Norma obsahuje technické principy, vazby, podmínky, zkušenosti a řešení, která mají být používána v praxi. Smyslem normalizace není uzavřít poznání do dokumentu. Smyslem je umožnit, aby technici jednali podle společných a ověřených pravidel.

Odborník, který normu přečte, si její text pouze neukládá do paměti. Vytváří si znalost. Porovnává ji s dalšími zdroji, praxí, měřeními a zkušenostmi. Potom ji používá při projektování, montáži, revizi, výuce, psaní příruček nebo při vysvětlování problému jiným lidem.

Nejlíp je to vidět na přednášejících. Ve školách, v malých učebnách i ve velkých sálech. Komerčně, firemně i zadarmo. K normám mají oprávněný přístup, vlastní nebo firemní. Úplné znění posluchačům nepředávají. Přečtou, pochopí a vysvětlí vlastními slovy principy, souvislosti a zkušenosti z praxe. A čím zkušenější přednášející, tím víc vlastních příkladů a analogií do výkladu přinese.

Jejich výstup není kopií normy ani její náhradou. Nejde o kopírování normy. Jde o příběhy, které z normy vycházejí.

Návrh nesmí vytvořit stav, kdy si přednášející nebude jistý, jestli k vlastnímu výkladu potřebuje souhlas Agentury. Přejde mi absurdní, aby o povolení žádal někdo, kdo jde druhé vzdělávat z vlastní zkušenosti.

Ai může dělat část této práce jiným technickým způsobem. Může vyhledávat souvislosti, kontrolovat rozpory, porovnávat zdroje, hledat relevantní požadavky nebo pomáhat odborníkovi připravit vlastní vysvětlení.

Výstup takového systému není technickou normou. Není oficiálním zněním, neprošel normalizačním procesem a nelze se na něj odvolávat jako na normový dokument. Rozhodujícím zdrojem zůstává platná technická norma v oficiálním znění.

To neznamená, že pravidla nemají být

Veřejný model vytrénovaný na úplném souboru norem představuje jiné riziko než uzavřený systém s omezeným přístupem.

Systém, který dokáže reprodukovat celé pasáže, představuje jiné riziko než nástroj, který pouze určí relevantní normu.

Komerční služba nahrazující přístup k normám představuje jiné riziko než výzkum nebo výuka.

Trénování modelu je něco jiného než použití vyhledávací databáze. A obojí je něco jiného než jednorázové zpracování krátkého výřezu.

Právní úprava musí tyto rozdíly rozpoznat.

Nelze spojit trénování, ladění a provoz Ai do jedné neurčité kategorie a podřídít každé použití předchozímu souhlasu jediné instituce. Takové pravidlo nechrání pouze normový dokument. Dává této instituci možnost rozhodovat také o příručkách, databázích, softwaru, odborných vysvětleních a znalostních systémech, které z norem vycházejí.

Tím se mění předmět ochrany.

Už nejde pouze o to, kdo smí rozmnožovat normu. Jde o to, kdo smí používat znalost, kterou z normy získal.

Tak široká pravomoc je podle mě nepřijatelná.

Dnes je norma chráněná dvakrát

Autorským zákonem jako dílo. A zákonem č. 22/1997 Sb. Podle jeho § 5 odst. 10 smějí být české technické normy a jiné technické dokumenty nebo jejich části vydané na jakémkoliv nosiči rozmnožovány a rozšiřovány jen se souhlasem Agentury. Původně to byl odstavec 8. Číslování se za devětadvacet let novelizací posunulo, ale v oboru se o tom ustanovení dodnes mluví jako o pěťce osmičky.

První věta navrženého § 43 tuto druhou ochranu jen přepisuje do nového zákona. Sama o sobě nepřináší nic nového.

Nové je až to, co za ní následuje. Výčet, který za rozmnožování a rozšiřování označuje také tvorbu odvozených dokumentů, softwarových aplikací a databází založených na obsahu norem, využití textů, dat nebo parametrů pro trénování, ladění nebo provoz systémů umělé inteligence a integraci obsahu do informačních systémů třetích stran.

Nová tedy není ochrana normy. Nové je, že zákon za rozmnožování označuje i výstupy, které už samy normou nejsou.

To je třetí vrstva ochrany. A ta se už netýká normy jako dokumentu. Týká se toho, co z normy vznikne.

Právě o tuhle vrstvu tady jde. Ne o to, zda mají být normy chráněné. Chráněné jsou a mají zůstat.

Text není totéž co znalost

Autorským právem je chráněno konkrétní tvůrčí vyjádření. Samotná myšlenka, postup, princip ani metoda chráněny nejsou. Odborník proto může poznatek získaný z normy vysvětlit vlastními slovy, pokud nepřebírá chráněné vyjádření.

Na tom stojí celé odborné psaní, výuka i každá příručka, která kdy vyšla.

Navržený § 43 tuhle hranici posouvá. Nerozhoduje už jen to, zda někdo převzal chráněný text. Rozhodovat může také to, zda svůj vlastní výstup založil na poznatcích získaných z normy.

Ochrana dokumentu se tak může změnit v ochranu jeho obsahu bez ohledu na to, jak byl nově vyjádřen.

Jak daleko § 43 tuto hranici skutečně posouvá, musí právníci vyjasnit ještě před hlasováním. Právě tuhle odpověď požadují.

Souhlas bez pravidel

Vadou není samotná možnost vyžadovat souhlas Agentury. Pro některé způsoby využití může být licence nebo jiná forma souhlasu oprávněná.

Vadou je, co v návrhu chybí.

Návrh neříká, za jakých podmínek má být souhlas udělen. Neříká, zda se rozlišuje podle účelu, technologie nebo míry rizika. Neurčuje lhůtu pro vyřízení. Neukládá povinnost zamítnutí odůvodnit. Neříká, zda je souhlas úplatný, zda se na něj vztahuje ceník Agentury, ani podle čeho by se případná cena určovala. Neuvádí, jak se postupuje při zamítnutí, ani zda existuje nezávislý přezkum. A neříká ani to, čím vlastně souhlas je. Zda správním rozhodnutím, licenční smlouvou, nebo jiným právním jednáním.

Zákon tedy zakládá zákaz, umožňuje uložit pokutu do jednoho milionu korun, ale nedává žadateli předvídatelnou cestu, jak souhlas získat.

Přitom stávající zákon to umí. U poplatku za poskytnutí normy určuje poplatníka, základ, nejvyšší sazbu, lhůtu splatnosti i následek nezaplacení. Konkrétní částky stanoví vyhláška č. 571/2020 Sb., kterou návrh ruší.

U souhlasu nic takového nikdy nebylo. Je v zákoně od roku 1997 a za devětadvacet let k němu nikdo nevydal prováděcí předpis. Podmínky šíření se řídí Pokynem CEN-CENELEC 10, tedy dokumentem mezinárodních normalizačních organizací. Proti tomu nic nemám, ta pravidla dávají smysl a Agentura je respektovat musí.

Namítám něco jiného. Souhlas neměl zákonná pravidla, dokud se týkal úzkého okruhu případů. Navržený § 43 ho rozšiřuje na příručky, software, databáze a systémy umělé inteligence. Rozsah roste, pravidla nepřibývají.

To není právní jistota. Je to oprávnění rozhodovat případ od případu bez předem stanovených mezí.

Evropská normalizace počítá se strojovým použitím

CEN a CENELEC rozvíjejí projekt SMART. Cílem jsou normy použitelné nejen ke čtení člověkem, ale také ke strojovému zpracování. Jednotlivé požadavky mají být strukturovány a označeny tak, aby je bylo možné automaticky vyhledávat, získávat a zapojit do dalších nástrojů.

Evropská normalizace tedy sama počítá s tím, že norma bude zdrojem strojově zpracovatelných dat.

Problém navrženého § 43 není v tom, že by chránil licenční podmínky takového použití. Problém je, že každé trénování, ladění nebo provoz systému AI podřazuje předchozímu souhlasu, aniž současně stanoví předvídatelnou cestu, jak ten souhlas získat.

Důvodová zpráva přitom uvádí, že návrh nedopadá na oblast digitální agendy ani na agendu, která by mohla být digitalizována. To je v přímém napětí s § 43, který výslovně upravuje softwarové aplikace, databáze a systémy umělé inteligence.

Co chci chránit

Chci chránit normový dokument, nikoli uzamknout odborné myšlení.

Chci chránit práva tvůrců a vlastníků norem, nikoli zakázat odborníkům vytvářet vlastní vysvětlení, postupy a nástroje.

Chci zabránit tomu, aby Ai nelegálně nahrazovala placený přístup k normám. Nechci ale zabránit tomu, aby pomáhala technikům normám porozumět a správně je používat.

Proto požaduji pravidla, která budou rozlišovat podle skutečného výsledku a skutečného rizika.

Každý systém, který s obsahem norem pracuje, musí uvádět meze svého výstupu, pracovat s platnými verzemi zdrojů a nesmí se vydávat za oficiální autoritu. Uživatel musí vědět, kdy pracuje s odborným vysvětlením a kdy musí otevřít skutečnou normu.

Žádám tři změny § 43

Za první. Vymezit rozmnožování podle výsledku, nikoli podle použité technologie.

Rozhodující má být, zda výstup umožňuje rekonstruovat chráněný obsah nebo fakticky nahrazuje přístup k normě. Samotné použití Ai, databáze nebo softwaru nemá být automaticky považováno za rozmnožování.

Za druhé. Výslovně vyjmout bibliografické údaje, odkazy a samostatně formulovaný odborný výklad.

Za rozmnožování nemá být považováno uvedení označení normy, jejího názvu, vydání a vazeb na jiné dokumenty. Stejně tak jím nemá být vlastní odborné vysvětlení, ze kterého nelze obnovit chráněné znění normy.

Za třetí. Stanovit předvídatelný režim souhlasu.

Zákon má určit zveřejněná rozhodovací kritéria, lhůtu, pravidla případné úhrady, povinnost zamítnutí odůvodnit a možnost nezávislého přezkumu. Souhlas musí být cestou, ne překážkou.

Závěrem

Normy potřebujeme chránit.

Znalost v nich obsaženou však potřebujeme pochopit, používat a předávat.

Ochrana dokumentu je oprávněná. Kontrola nad odborným myšlením nikoli.

Nabízím prostor na elektrika.cz k odpovědi předkladatelům návrhu, České agentuře pro standardizaci, Úřadu pro technickou normalizaci i Ministerstvu průmyslu a obchodu. Otázky mám připravené a odpovědi zveřejním v plném znění.

Zdroje

Sněmovní tisk 250/0, zákon o standardizaci — <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?T=250>

Zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon — <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-121>

Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky — <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-22>

Vyhláška č. 571/2020 Sb., kterou se stanoví poplatky za poskytování a přístup k českým technickým normám a jiným technickým dokumentům — <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-571>